

LAUSUNTOPYYNTÖ SELVITYSMIEHEN LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI VALTIONOSUUSJÄRJESTELMÄN UUDISTAMISESTA

1/10.103/2014

KH § 83

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakenneuudistusta. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Järjestelmän kannustavuutta parannetaan. Hallitusohjelman mukaan uudistuksen tavoitteena on, että perusopetuksen rahoitus jatkossa perustuisi nykyistä enemmän perusopetuksen toimintaympäristöä kuvaaviin indikaattoreihin, esimerkiksi kunnan maahanmuuttajien väestöosuuteen, aikuisväestön koulutustasoon sekä työttömyysasteeseen.

Hallitusohjelman mukaan kuntauudistusta ohjaavassa lainsäädännössä otetaan käyttöön kuntauudistusta edistäviä välineitä. Tavoitteena on muun muassa poistaa lainsäädännöstä sekä kuntatalouden rahoitusjärjestelmästä kuntaliitoksia vaikeuttavia tekijöitä.

Valtionvarainministeriön asettaman selvitysmiehen toimeksiannon mukaan valtionosuusperusteiden uudistamisessa tuli tarkastella muun muassa perusteiden läpinäkyvyyttä, lukumäärää, päällekkäisyyksiä, korvaustarpeita, ajanmukaisuutta ja soveltuvuutta kuntarakenteen ja palvelutarpeiden muutoksessa. Tavoitteeksi asetettiin uudistaa kuntien valtionosuusjärjestelmä hallitusohjelmassa linjatulla tavalla siten, että uusi lainsäädäntö tulisi voimaan vuoden 2015 alusta.

Lähtökohtana on, että valtion ja kuntien välinen kustannustenjako ei muutu valtionosuusuudistuksen johdosta.

Valtionvarainministeriön asettama selvitysmies Arno Miettinen on valmistellut kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain uudistamista keväästä 2012 alkaen. Hän julkisti alustavat uudistuslinjauksensa helmikuussa 2013. Seuraavana vaiheena valtiovarainministeriö lähetti 17.12.2013 kunnille kommentoitavaksi selvitysmiehen tarkennetut uudistusesitykset ja kriteerit kuntakohtaisine laskelmineen. Kunnilta pyydettiin lausuntoa mm. laskentakriteerien määrästä ja sisällöstä, siirtymäkauden pituudesta ja ylipäätään järjestelmäuudistuksen tarpeesta.

Selvitysmies on valmistellut luonnoksen hallituksen esitykseksi, jonka mukaisesti hän ehdottaa valtionosuusjärjestelmää uudistettavaksi.

Valtionosuuslaskelmat on päivitetty vuoden 2014 valtionosuusmäärien tasolle. Uudet kuntakohtaiset laskelmat uudistuksen vaikutuksista valtionosuuksiin ovat kuntien käytössä lausuntokierroksen aikana.

Valtiovarainministeriö pyytää kunnalta lausuntoa selvitysmiehen luonnoksesta hallituksen esitykseksi ja kiinnittämään huomiota erityisesti seuraaviin asiakokonaisuuksiin:
ehdotettaviin kriteereihin:

- 1) ehdotettaviin kriteereihin
- 2) ikäryhmien ja sairastavuuden painoihin
- 3) muiden kriteerien painoihin
- 4) määräytymisperusteiden laskentaperiaatteisiin

Ehdotetussa uudessa valtionosuusjärjestelmässä luovutaan tehtäväkohtaisten laskennallisten kustannusten määrittämisestä. Nii- tä olivat sosiaali- ja terveydenhuollon laskennalliset kustannukset, esi- ja perusopetuksen laskennalliset kustannukset, kirjastojen laskennalliset kustannukset, yleisen kulttuuritoimen määräytymis- perusteet sekä taiteen perusopetuksen määräytymisperusteet. Yleisen kulttuuritoimen ja taiteen perusopetuksen rahoitus on tar- koitus siirtää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan. Uu- dessa valtionosuusjärjestelmässä laskennallisten kustannusten määrittelemiseksi on luotu uudet kriteerit.

Ikärakennekriteeri: Kolme nykyistä tehtäväluokkaista ikäryhmi- tystä (esi- ja perusopetus, sosiaalihuolto ja terveydenhuolto) yh- distetty yhdeksi ikäluokkaryhmittelyksi. Se on merkittävin määräy- tymistekijä. Laskennallisten kustannusten laskentatapa perustuisi vuosittain valtioneuvoston asetuksella ikäluokille vahvistettuihin perushintoihin. Hinnat/painoarvot määrittyvät THL:n ja VATT:n selvityksistä. Ikärakenteen paino-osuutta kaikista laskennallisista kustannuksista, mukaan lukien esi- ja perusopetus, päivähoidon ja muut olosuhdetekijät, ehdotetaan alennettavaksi n. 70 prosenttiin (nyt 82 prosenttia). Tämä on painoarvoltaan merkittävin kriteeri.

Sairastavuuskriteeri: Muodostuu terveydenhuollon, vanhusten- huollon ja sosiaalihuollon osatekijäistä ja niihin sisältyvistä kus- tannustekijöistä. Kullekin kustannustekijälle on annettu tutkimuk- sella oma paino tekijän yleisyyden ja sen aiheuttamien kustan- nusten perusteella. Kullekin kunnalle muodostuu kuntakohtainen sairastavuuskerroin. (Terveydenhuollon kustannustekijöinä eri- tyiskorvattavat sairauksien painokerroin, alle 55-v työkyvyttö- myyseläkeläisten painokerroin, vanhustenhuollon kustannusteki- jöinä vanhusikäluokille tyypilliset erityiskorvattavien sairauksien painokerroin, sosiaalihuollon kustannustekijänä alle 55-v työky- vyttömyyseläkeläisten painokerroin). Sairastavuuden paino ehdo- tetaan korotettavaksi n. 2,5 kertaiseksi nykyjärjestelmään verrat- tuna. Sairastavuuskertoimen osatekijöiden painoista ja kustan- nustekijöiden painoarvoista säädetään 5 v välein.

Työttömyysaste: Työttömyysaste ja työttömien määrä yhdiste- tään työttömyyden aiheuttamia kustannuksia kuvaavaksi työttö- myysastekriteeriksi. Määritellään kuntakohtainen työttömyysker- roin.

Kaksikielisyys: Kaksikielisyys- ja ruotsinkielikorotus on yhdistetty.

Vieraskielisyys: Laajennettu huomioimaan koko vieraskielisen väestön (ei ruotsi ja saame) palvelutarpeet ei vain esi- ja perusopetuksen, kuten ennen.

Asukastiheys: Uusi asukastiheyskerroin joka kunnalle. Korvaa harvasta asutuksesta aiheutuvia kustannuksia.

Saaristo: Määritellyt saaristokunnat. Korvaa saaristo-oloista aiheutuvia kustannuksia.

Koulutustausta: Uusi määräytymiskriteeri. Vanhempien koulutustaustalla on merkitystä oppimistuloksiin. Otetaan huomioon ilman tutkintoa 30-54 vuotiaiden osuus vastaavasta ikäluokasta kunnassa.

Lisäosat: Syrjäisyys - korvaa syrjäisyydestä kunnalle aiheutuvia lisäkustannuksia.

Saamen kotiseutu – korvaa saamenkielestä aiheutuvia palvelutarpeita ja lisäkustannuksia.

Työpaikkaomavaraisuus - korvaa keskuskunnille kustannuksia, joita niille aiheutuu alueellisten palvelujen tarjonnasta ja työpaikkojen syntymisen liittyvistä investoinneista. Työpaikkaomavaraisuutta osoittava luku määritetään kunnassa työssäkäyvien ja kunnan työllisen työvoiman määrän välisenä suhteena. Aktiivisuus kunnan elinkeinopolitiikassa, kunta hyötyy työpaikkojen määrän lisääntymisessä myös valtionosuusjärjestelmässä.

Lisäosat eivät sisälly peruspalveluiden laskennallisiin kustannuksiin, niihin ei kunnalla ole omarahoitusta. Aikaisempi yleinen osa lakkaa.

Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus

Hallituksen esitykseen sisältyy esitys tulopohjan tasauksen painon lisäämisestä valtionosuusjärjestelmässä. Tämä toteutettaisiin siirtämällä kustannusten tasauksesta noin 700 miljoonaa euroa verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasauksen. Valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tasapainon säilyttämiseksi tasaukseen siirrettävä n. 700 milj. euron lisäys katetaan pienentämällä kustannusten tasaukseen käytettävää euromäärää vastaavasti eli kuntien omarahoitusosuus kasvaa asukaskohtaisesti yhtä suurella osuudella kaikissa kunnissa. Verotuloihin perustuvassa tasauksessa tasausrajaa ehdotetaan nostettavaksi nykyisestä 91,86 prosentista 100 prosenttiin. Tasausrajan alapuolella olevat kunnat saisivat uudessa järjestelmässä tasauslisää 80 prosenttia tasausrajan ja kunnan oman asukaskohtaisen laskennallisen verotulon erotuksesta.

Siirtymätasauksen kesto ja porrastus

Uusi valtionosuusjärjestelmä esitetään otettavaksi käyttöön vuodesta 2015 alkaen. Uudistus ei vaikuttaisi valtion ja kuntien väliseen kustannustenjakoon. Kuntien välillä uudistus tuo merkittäviä muutoksia. Tätä muutosta lievennetään viiden vuoden siirtymäajalla. Siirtymäajan vuosittaiset muutokset voivat olla enintään 50 euroa vuonna 2015, 50 euroa vuonna 2016, 80 euroa vuonna 2017, 80 euroa vuonna 2018 ja 120 euroa vuonna 2019 aina edelliseen vuoteen verrattuna. Siirtymäkauden aikana tasauslisät ovat suurempia kuin tasausvähennykset. Koska valtionosuusdistuksen tulee olla kustannusneutraali valtion ja kuntien välillä, vastaava määrä vähennetään kaikilta kunnilta asukasmääräisesti yhtä suurella osuudella.

Kotikuntakorvaukset

Painoarvot muuttuvat, 6-vuotiaiden putoaa 0,91:stä 0,61:een ja 13-15 vuotiaiden paino 1,35:stä kasvaa 1,60:een. Myös näihin esitetään viiden vuoden siirtymäaikaa.

Uuden valtionosuusjärjestelmän ehdotus vuoden 2014 valtionosuuksilla laskettuna vähentää Sysmän kunnan osuutta 708 000 euroa eli 169 €/asukas, mikä tietenkin yhdessä jo määriteltyjen lisäleikkausten kanssa pienentää merkittävästi Sysmän kunnan valtionosuuksia. Valtionosuusuudistus on kuitenkin väistämätöntä.

Ikärakennekriteereissä perushintaa laskettaessa painotusta on muutettu yli 65 -vuotiaista lasten ja nuorten puolelle. Merkittävin painoarvo lasten ja nuorten ikäluokassa on sosiaalihuollon kustannuksissa. Sitä puoltaa yleinen lasten ja nuorten pahoinvointi, 90-luvun laman seurauksena karsittiin nimenomaan lasten ja nuorten palveluista. Toisaalta koko maa on ikääntymässä, ei vain Sysmä. Vaikka ikääntyneet nykyään ovat terveempiä kuin aikaisemmin, jo vanhuspalvelulain velvoitteet nostavat kustannuksia kunnissa. Painokertoimet terveydenhuollon, vanhustenhuollon ja sosiaalihuollon osalta nousevat 75 ikävuoden jälkeen, mutta merkittävämmän vasta 85 ikävuoden jälkeen. Elinajanodote naisilla on n. 83 vuotta ja miehillä 77 vuotta. Hoivan tarve on suurimmillaan 75 - 84 vuoden iässä.

Valmistelija/lisätietoja

Nimi: Eeva Lehtinen

Tehtävänimike: talousjohtaja

Puh: 044 7134 506

Email: etunimi.sukunimi@sysma.fi

Ehdotus Kunnanhallitus toteaa, että sillä ei ole erityistä huomautettavaa pyydettyihin asiakokonaisuuksiin.

Kohdan 2) "ikäryhmien ja sairastavuuden painoihin" kunnanhallitus toteaa, että ikäryhmän 75 - 84 vuotiaiden painoarvo tulisi olla korkeampi.

Verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauslaskennan uudistukseen kunnanhallitus suhtautuu kriittisesti, ensinnäkin rahan siirtämisestä olosuhde- ja kustannustekijöistä omarahoitusosuutta nostamalla verotulojen perusteella tehtävään tasaukseen. Toiseksi uuden tekijän, 20 prosentin omarahoitusosuuden vaikutuksena alhaisen verotulon kunnat menettävät tuloja nykyjärjestelmään verrattuna. Toimenpiteen kannustimena on, että kunnat laajentaisivat veropohjaansa ilman, että se vaikuttaisi verotuloihin perustuvaan tasaukseen. Veropohjan laajentaminen ei välttämättä enää ole mahdollista.

Päätös Kunnanhallitus hyväksyi yksimielisesti ehdotuksen.

Asianmukaisesti allekirjoitetusta ja tarkastetusta pöytäkirjasta kirjoitetun otteen oikeaksi todistaa:

Sysmässä 1.4.2014

Merja Simola
pöytäkirjanpitäjä

